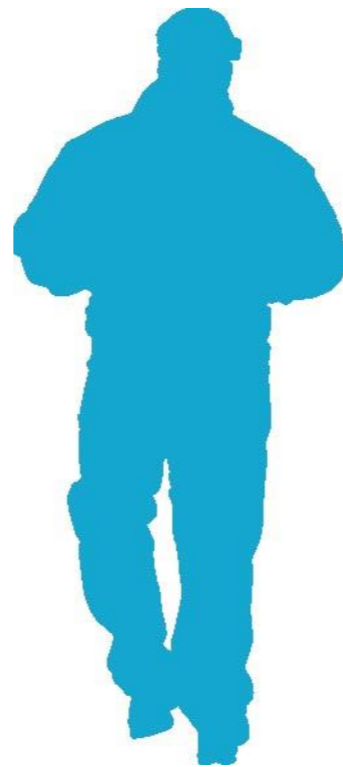

Masterclass Renteswaps

29 november 2016

Even voorstellen

Klaartje Beerlage

Inhoud Masterclass

- Belang
- Wat is een renteswap/rentederivaat?
- Welke problemen zijn er met de renteswaps?
- Waarom afgesloten?
- Wegen naar schadevergoeding
- Wanneer herstellkader en wanneer juist niet?
- Samenvatting

Belang

- Financieringslasten hoger dan verwacht
- Problemen door negatieve waarde

Belang

- Tienduizenden rentederivaten
- Miljarden aan negatieve waarde derivaten
- +/- 1400 MKB-ers met derivaat bij bijzonder beheer

Wat is een derivaat?

- Koop- of verkooprecht voor bepaalde prijs.
- Verhandelbaar: waarde
- Afgeleid product, waarde afhankelijk van ontwikkeling waarde onderliggend product, bijvoorbeeld grondstoffen, valuta, aandelen.
- Ter afdekking risico's fluctuerende kostenposten

Wat is een rentederivaat?

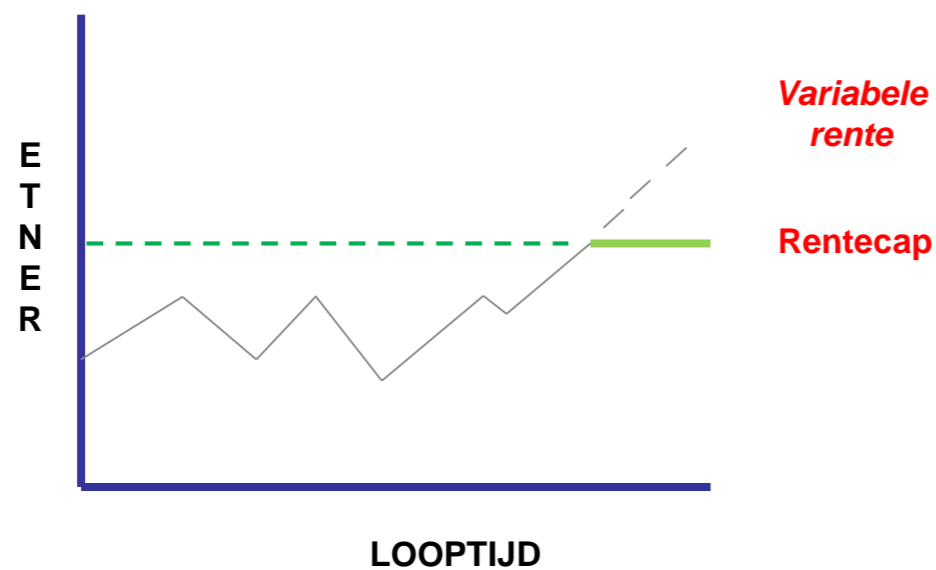
- Derivaat ter afdekking renterisico's
- Waarde afhankelijk van rentestijging of -daling

Voorbeelden:

- *Renteswap, rentecap, rentecollar, diverse knock-in varianten, swaption etc.*
- Bij MKB vooral *renteswaps* afgesloten

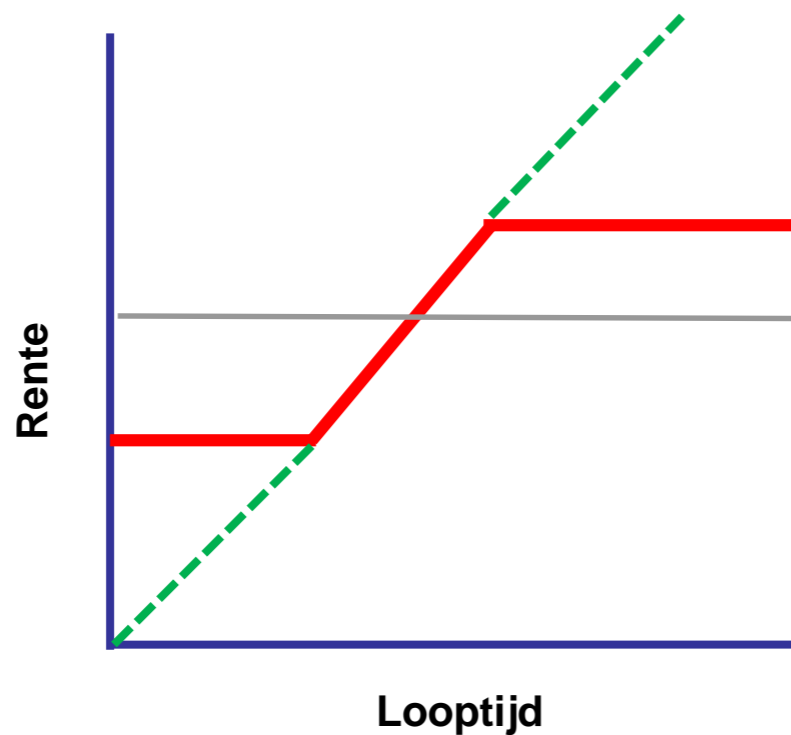
Rentecap

Mogelijkheid rente vast te zetten op een bepaald maximum
Verzekering, betaling van provisie

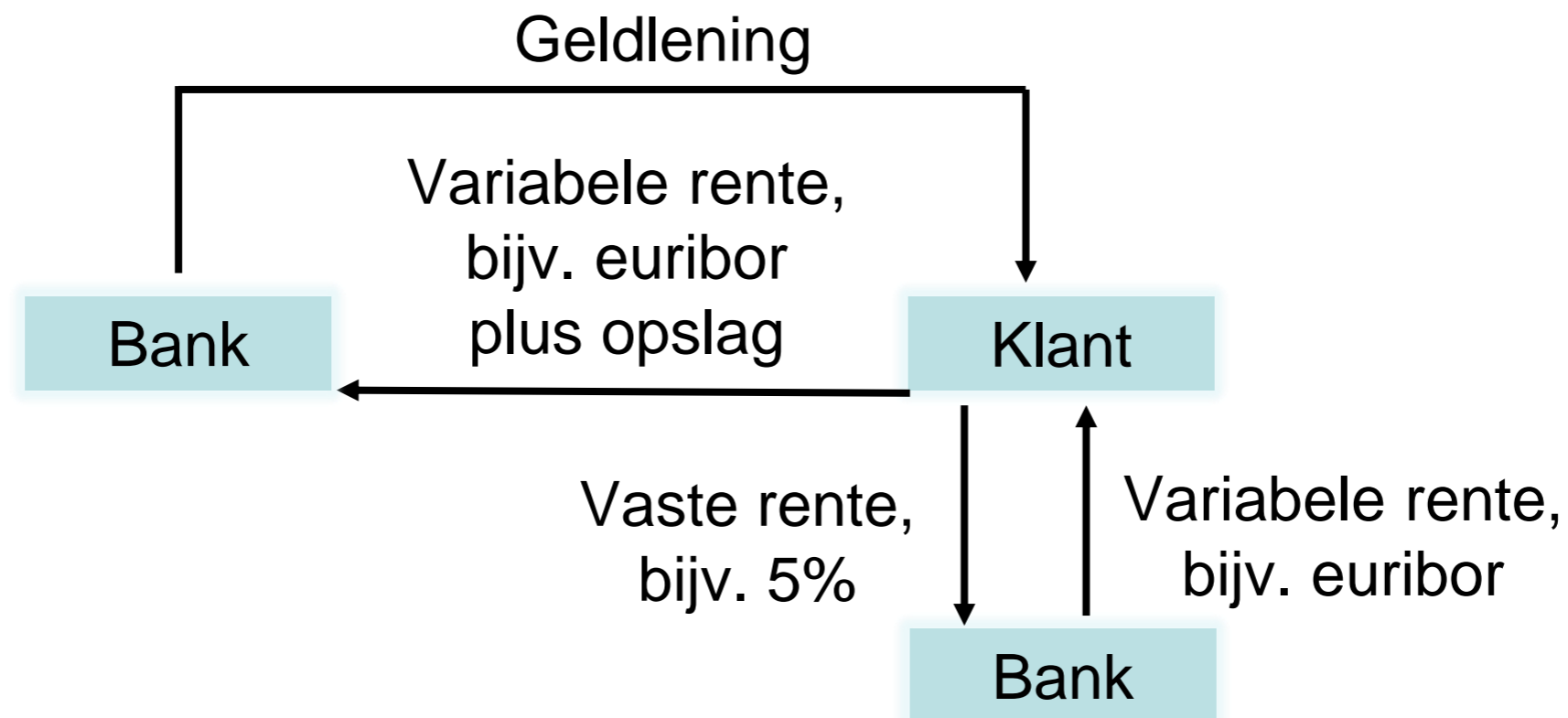
Rentecollar

Combinatie *rentecap* en *rentefloor*: bank vergoedt rente boven *rentecap*, ondernemer vergoedt rente onder *rentefloor*.
Gevolg: minimum- en maximumrente.
Geen provisiebetaling

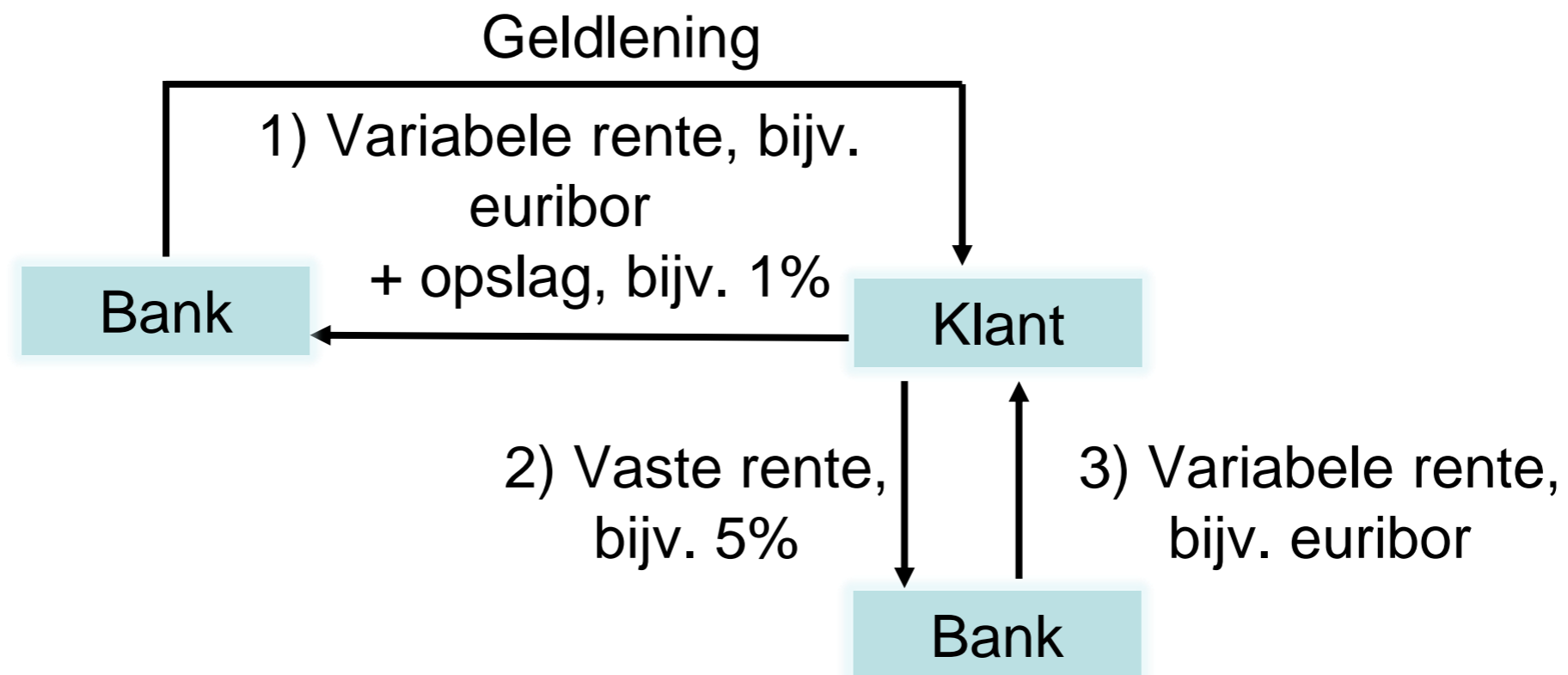

Renteswap

- A) Geldlening met variabele rente, meestal o.b.v. Euribor, én een opslag
- B) Renteswapovereenkomst: ruil ('swap') variabele rente tegen vaste rente

Renteswap

Drie geldstromen:

- 1) Klant betaalt aan bank i.v.m. lening variabele rente en opslag (bijv. 1%)
- 2) Klant betaalt aan bank i.v.m. swapovereenkomst vaste rente (bijv. 5%)
- 3) Bank betaalt aan klant i.v.m. swapovereenkomst variabele rente

Gevolg: klant betaalt per saldo opslag + vaste rente.

Of toch niet?

Inhoud Masterclass

- Belang
- Wat is een renteswap/rentederivaat?
- **Welke problemen zijn er met de renteswaps?**
- Waarom afgesloten?
- Wegen naar schadevergoeding
- Wanneer herstellkader en wanneer juist niet?
- Samenvatting

Waarom gaat het fout?

Problemen door:

1. *Mismatches*
2. Opslagverhogingen
3. Bij dalende rente negatieve waarde → onverwachte en pijnlijke consequenties

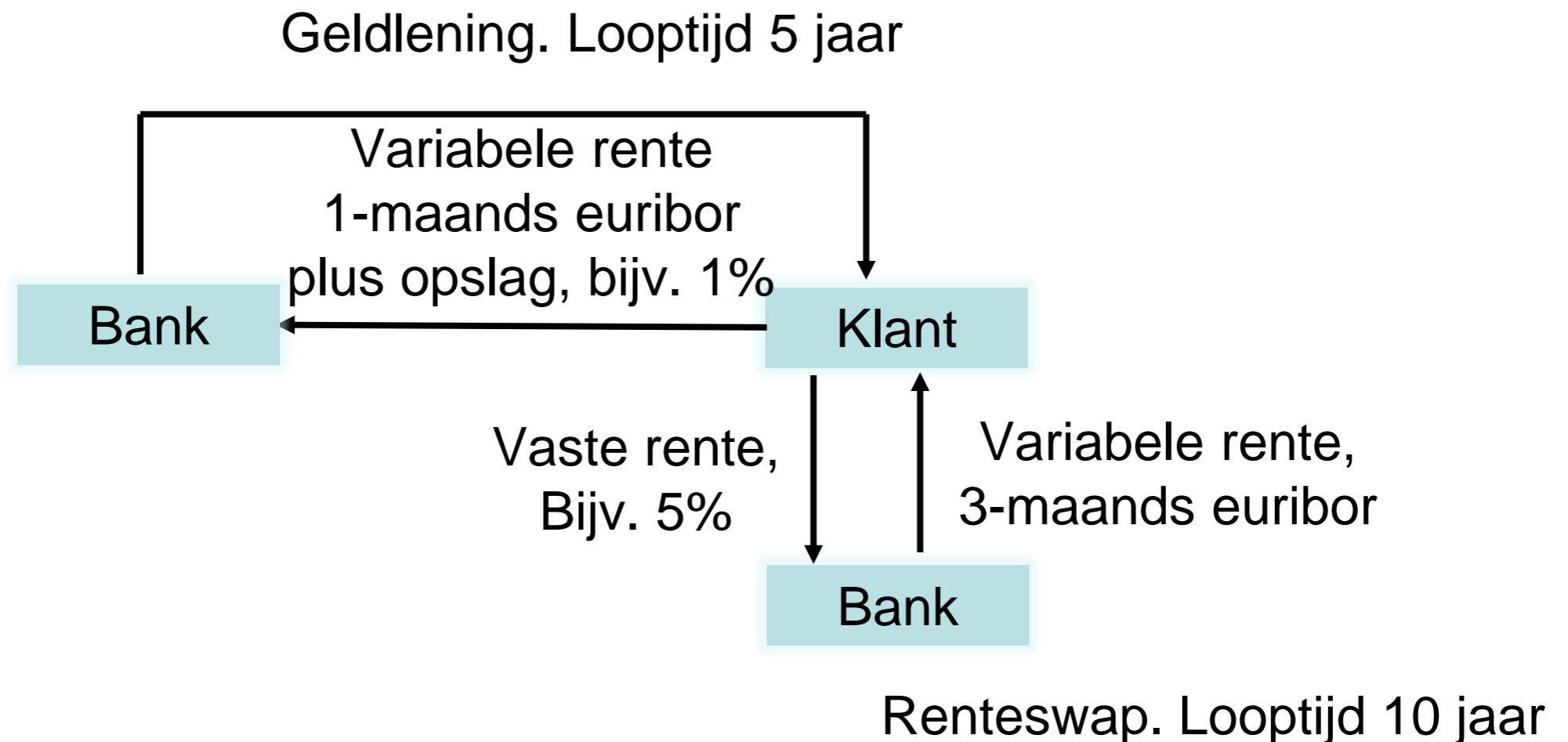
Problemen door *Mismatches*

Voorbeelden:

- Een swap naast een vastrentende lening
- Verschillen tussen lening en swap
(*Overhedge* in Looptijd of Omvang, of Modaliteitsmismatch)

Voorbeelden *Mismatch*

Problemen:

- 1) variabele rente lening \neq variabele rente renteswap
- 2) Looptijd lening $<$ looptijd renteswap

Overhedge = Speculeren

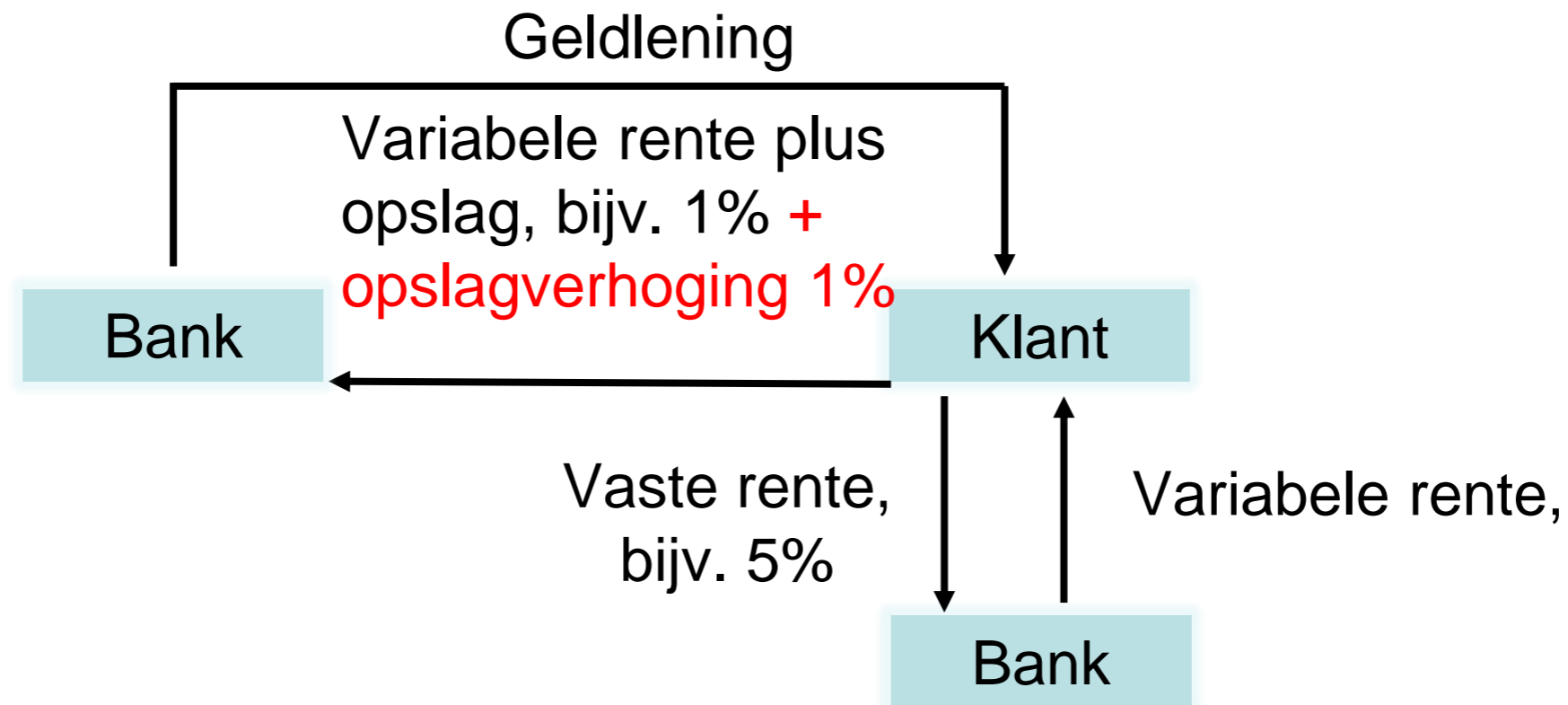
Voorbeeld lening 5 jaar, swapovereenkomst 10 jaar
Na 5 jaar alleen nog de swapovereenkomst

Gevolg:

- Niet langer afdekking renterisico variabele lening, maar
- Feitelijk gokken op stijgende rente.

Problemen door opslagverhogingen

Debiteurenopslag, liquiditeitsopslag, kapitaalmarkttoeslag etc.

Dus toch geen fixatie financieringslasten!

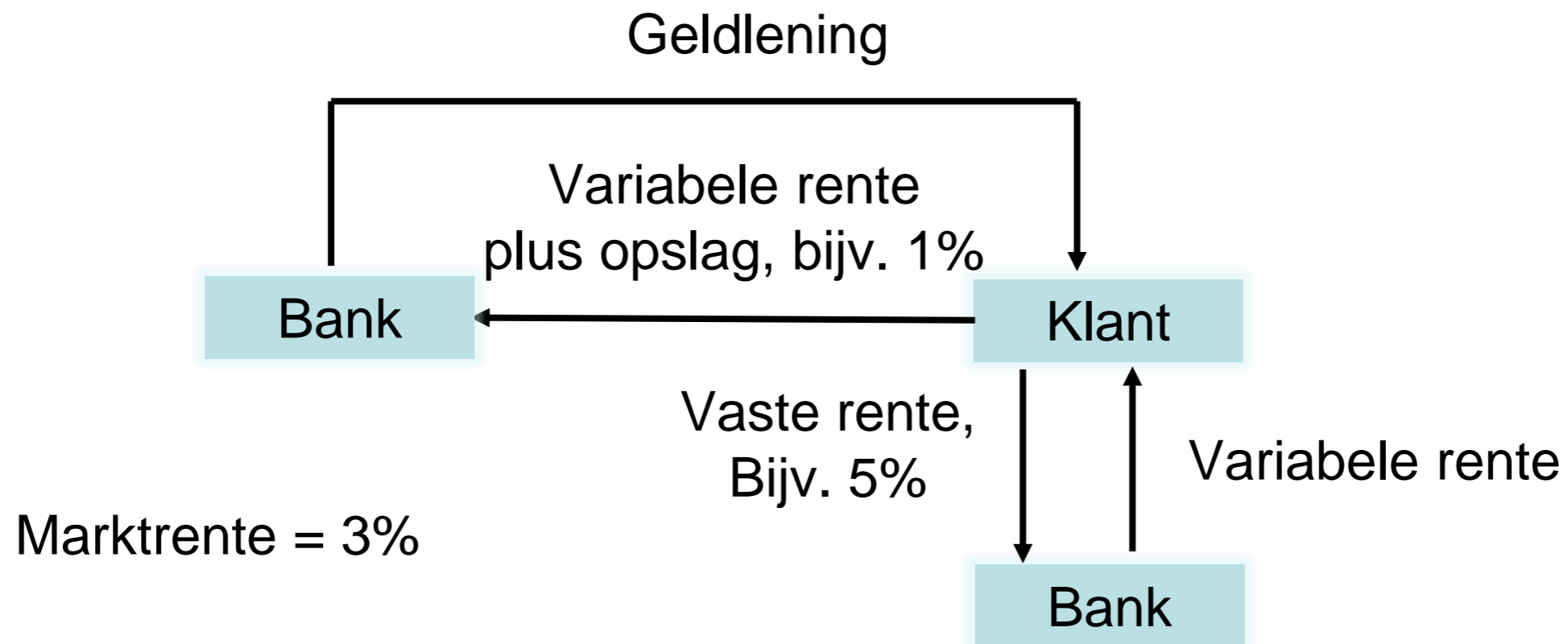
Waarom gaat het fout?

Problemen door:

1. *Mismatches*
2. Opslagverhogingen
3. **Bij dalende rente negatieve waarde → onverwachte en pijnlijke consequenties**

Problemen door negatieve waarde

Rente klant (vaste rente 5%+opslag 1%) > markttrente (3%)

Indien swap is opgedrongen, betaalt klant teveel rente
Grootste probleem: swapovereenkomst krijgt negatieve waarde

Problemen door negatieve waardeontwikkeling

- 1) *Margin Calls*
- 2) Extra opslagverhogingen, hogere rentelasten
- 3) Vergoeding negatieve waarde bij voortijdige beëindiging

Gevolgen negatieve waarde: *Margin Calls*

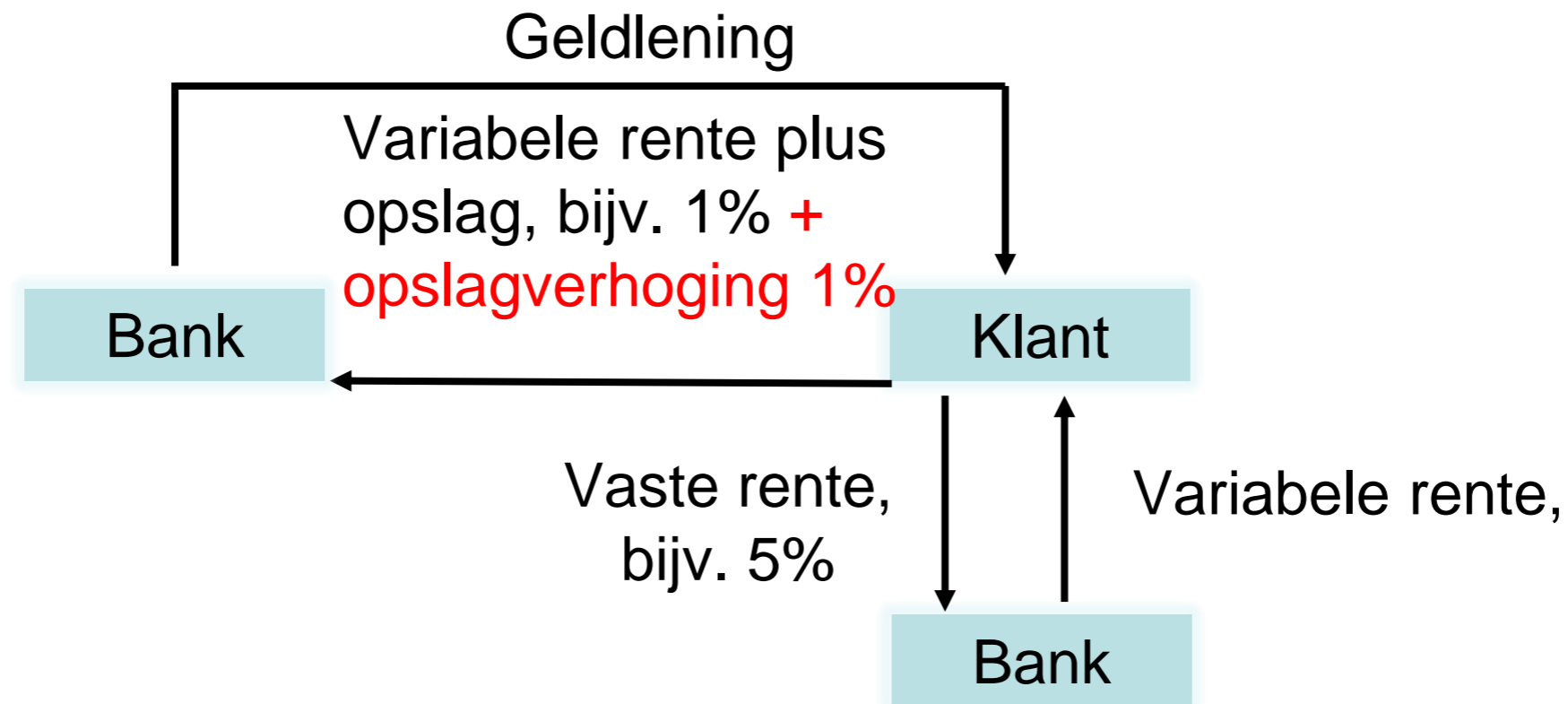
Bank vraagt zekerheid voor *margin*verplichtingen klant

- additionele zekerheden, bijvoorbeeld tweede hypotheek
- storting in geld
- *Allowance*faciliteit (gepresenteerd als: ‘kosteloos’)

Gevolg: herfinanciering/aanvullende financiering moeilijker en/of druk op liquiditeit

Extra opslagverhogingen

Risico-opslag, liquiditeitsopslag a.g.v. negatieve waarde (toch) steeds hogere rentelasten

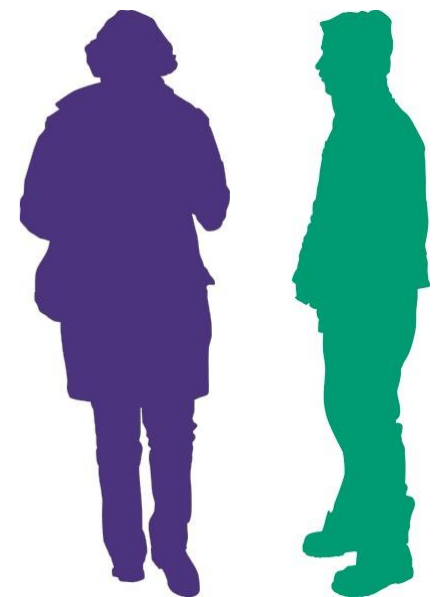
Bij voortijdige beëindiging: vergoeding negatieve waarde

- Variabele euriborlening o.a.:
 - kosteloos aflossen bij opslagverhoging en tussentijdse verkoop
 - lage boeterente bij herfinancieren (1%)
 - jaarlijks gedeelte boetevrij aflossen
- Bij rentederivaat geen kosteloze/goedkope aflossingsmogelijkheden, maar vergoeding negatieve waarde
- Flexibiliteit is weg

Bij voortijdige beëindiging: vergoeding negatieve waarde

- Hierdoor problemen bij:
 - verkoop onderneming of object (bijv. bedrijfspand)
 - gedwongen afbouw lening
 - emigratie
 - wisseling van bank
 - etc.

Voortijdige beëindiging: vergoeding negatieve waarde

Indien niet door klant op te brengen: *de facto* aflossen onmogelijk

Gevolgen:

- omdat aflossen niet mogelijk is kan de klant niets doen aan de hogere rentelasten (door opslagen)
- verkopen bedrijf niet mogelijk

Bij voortijdige beëindiging: vergoeding negatieve waarde

- Bij uitdienen contract geen vergoeding negatieve waarde
- Waarde loopt naar nul
- Wel nog steeds de gevolgen van de *margin*verplichting en opslagverhogingen

Negatieve waardeontwikkeling

Tussentijdse aanpassing waarde op balans?

Niet op balans?

In ieder geval vermelden in jaarrekening in hoofdstuk niet op de balans vermelde verplichtingen

Conclusie

Problemen door:

- *mismatches*
- rente bleek toch niet gefixeerd (opslagverhogingen, negatieve rente)
- negatieve waarde bij dalende rente,
- met door klant niet verwachte gevolgen:
 - *margin calls*,
 - extra opslagen
 - vergoeding negatieve waarde bij tussentijds aflossen

Waarom zijn renteswaps aangeboden?

Vooraf commercieel belang bank:

- Hogere marge dan op vastrentende lening
- Dubbele marge: op lening én renteswap
- Ondoorzichtige marge: provisie in rente verwerkt
- Marge over de gehele looptijd is direct winst (i.t.t. marge over lening)
- Bonuscultuur bij *Treasury*-afdeling
- Account-managers begrepen zelf product niet, maar stonden onder druk

Waarom door MKB geaccepteerd?

- Als alternatief voor vaste rente
- Bang (gemaakt) voor rentestijging
- Gefixeerde rente van renteswap i.c.m. variabele lening < rente van vastrentende lening
- Op advies eigen account-manager
- Voordelen benadrukt, nadelen niet genoemd
- Klanten begrepen product niet, zagen nadelen niet
- “Geen kosten aan verbonden”

Inhoud Masterclass

- Belang
- Wat is een renteswap/rentederivaat?
- Welke problemen zijn er met de renteswaps?
- Waarom afgesloten?
- **Wegen naar schadevergoeding**
- Wanneer herstelkader en wanneer juist niet?
- Samenvatting

Wegen naar schadevergoeding

- Onderhandelen met de bank, interne klachtprocedure
- Juridische procedure
- Bindend advies van geschillencommissie KiFiD met Commissie van Beroep (t/m december 2016)
- Vergoeding via Uniform herstell kader (uitvoering vanaf 2017)

Beoordelingskader

- Publiekrechtelijke regels in Wft (MiFID)
- Informatieplicht en dwaling
- Zorgplicht en waarschuwingsplicht
- Geschiktheidstoets bij bank als adviseur
- Klachtplicht/verjaring

Wft/MiFID

- Publiekrechtelijke regels in Wft (MiFID)
 - Hoog beschermingsniveau niet-professionele belegger
 - Schriftelijk en evenwichtig informeren
 - Voldoende gedetailleerd, 'in staat stellen'
 - Indringend waarschuwen
-
- Niet rechtstreeks, maar wel indirecte doorwerking bij beoordeling dwaling, zorgplicht etc.

Dwaling door gebrekkige informatie

- Dwaling (wilsgebrek)
- Informatieplicht bank vs. onderzoeksplicht klant
- Gevolg: vernietiging overeenkomst
- Effect groot, daarom niet snel aangenomen

Dwaling door gebrekkige informatie

Omstandigheden die een rol spelen:

- Wie nam initiatief?
- Eerst lening en daarna pas swap?
- Presentatievorm: mondeling/schriftelijk (Mifid-regels)
- Bank bekend met toekomstplannen klant?

Zorgplicht (waarschuwingsplicht)

- Schending zorgplicht
 - Complex product?
 - Indringend waarschuwen? (vgl. Mifid)
 - Wanprestatie, ontbinding en schadevergoeding
-
- Schending zorgplicht sneller aangenomen dan dwaling

Zorgplicht (schade)

- Wat is de schade?
- Vergelijken met situatie waarin klant zonder normschending zou hebben verkeerdd
 - vergelijken met vaste rente (betoog bank)
 - vergelijken met rentecap?
 - vergelijken met variabele rente zonder swap?

Geschiktheidstoets

- Bank adviseur: geschiktheidstoets (eis Wft/Mifid)
- Moet bank doorvragen naar de individuele omstandigheden, persoonlijke beweegredenen?
- Wanneer is bank adviseur?
Wel aangenomen als initiatief bij bank lag

Verjaring/Klachtplicht

- Dwaling binnen drie jaar na ontdekken
- Beroep op schending zorgplicht binnen vijf jaar na ontdekken
- Klagen over gebrekkige prestatie binnen bekwame tijd na ontdekken
- Is er gestuit?

Beoordeling verjaring/klachtplicht

- Ontdekken: subjectieve bekendheid bij klant
- Wanneer viel kwartje bij *deze* klant?
- Niet iedere uiting is bekendheid met nadelen
- Heeft klant uitleg gevraagd?
- Hoe deskundig is klant?
- Wanneer wordt negatieve waarde duidelijk?
- Na analyse deskundigen (pas) bekendheid
- Is bewijspositie bank geschaad (bij klachtplicht)

Beeld uit procedures

- Feitelijke omstandigheden erg belangrijk
- Eerder schending zorgplicht dan dwaling
- Inschatting en beperking risico op verjaring en klachtplicht belangrijk
- Vaak hoge schadevergoedingen bij succes

- Geschillencommissie lijkt coulanter voor banken dan rechter, echter weinig uitspraken

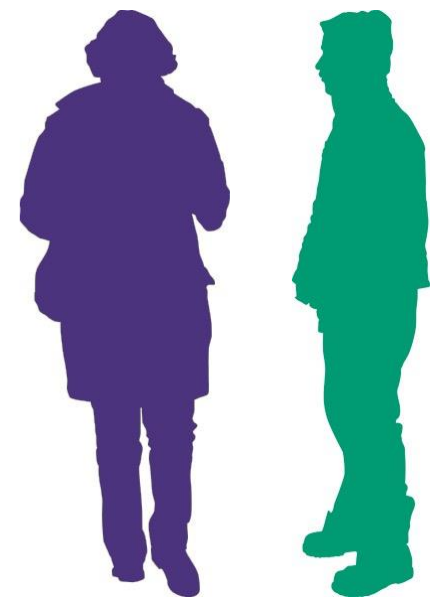
Herstelkader voor MKB-klanten

- AFM constateerde niet-naleving regels
- Eigen herbeoordeling door banken onvoldoende
- Ingrijpen minister: herstelkader

Herstelkader voor MKB-klienten

- Stap in goede richting
 - Banken hebben eraan meegeschreven: veel beperkingen en magere vergoedingen
 - Hoe wordt uitvoering?
-
- Zie definitief herstelkader d.d. 19 december 2016 voor een nadere invulling uitvoering

Voorwaarden deelname aan herstellkader

- 1) Temporele voorwaarde
- 2) Niet-professioneel
- 3) Niet deskundig

Indien aan voorwaarden wordt voldaan:
“MKB-klant”

Echter, ook particulieren, verenigingen, stichtingen

1) Temporele voorwaarde

- Lopend rentederivaat tussen 1 april 2011 en 1 april 2014 (bank actief)
- *Opt-in* op initiatief klant bij rentederivaat aangegaan na 1 januari 2005 met looptijd tot na 1 april 2011, maar eerder beëindigd

Let op: aanmelden vóór 30 juni 2017

2) Niet-professioneel

- Op moment afsluiten
- Criterium op basis van artikel 1:1 Wft
- Professioneel als voldaan aan twee van drie eisen
 - 1) Balans > 20 miljoen
 - 2) Omzet > 40 miljoen
 - 3) EV > 2 miljoen
- Iedere natuurlijke persoon wordt aangemerkt als niet-professioneel

3) Niet-deskundig

Zie herstellkader voor precieze voorwaarden.

Met name:

- veel vastgoed;
- ervaring met beleggings – en financiële producten
- eigen *treasury*-statuut/beleid
- adviseurs of deskundig personeel

Stappen herstelkader

- 1) Soms eerst omzetting exotische swap in 'noodzakelijk substituut'
- 2) Technisch herstel
- 3) Couancevergoeding voor betaalde rente
- 4) Couancehalve vergoeding voor verhogingen renteopslagen

Herstelkader stap 1: omzetting derivaat in noodzakelijk substituut

- Bij ‘gestructureerde rentederivaten’: d.w.z. rentederivaten \neq renteswap, rentecap of rentecollar
- *Knock-in collar varianten, swaption etc.*

Herstelkader stap 2: Technisch herstel

Herstel van 'technische onvolkomenheden' betreffende:

- a. *Mismatches*
- b. *Margin Calls*; en
- c. Vervroegd aflossen.

Herstelkader stap 2: Technisch herstel

Wijze van technisch herstel:

- Bijvoorbeeld looptijd aanpassen zonder rentekosten.
- Vrijgeven zekerheden of vergoeding kosten van storting tot zekerheid
- Aansluiten bij voorwaarden vastrentende lening voor vervroegd aflossen.

Herstelkader stap 3: coulancevergoeding

Generieke coulancevergoeding voor alle MKB-klienten

- Retrospectief: vergoeding percentage uitgewisselde netto kasstromen
- Prospectief: vergoeding percentage marktwaarde uitstaande Rentewasp

Herstelkader stap 3: coulancevergoeding

- Percentage is gerelateerd aan de *Notinal*

<i>Notinal</i> in EUR	Compensatiepercentage
0 t/m 2.5 mln.	20%
2.5 t/m 10 mln.	10%
vanaf 10 mln.	0%

- Dus coulancevergoeding is maximaal 20%

Herstelkader stap 3: coulancevergoeding

- Maximaal € 100.000,00
 - Niet bij verplichte renteafdekking (kredietvoorwaarde)
 - * alleen in offerte niet genoeg;
 - * bank moet ook aantonen dat de eis tot afdekking door een kredietcommissie/kredietrisicospecialist is gesteld o.b.v. analyse concrete situatie klant
 - * bindend advies als klant stelt onterechte voorwaarde
- Voorbeeld: eis bank: minimaal 60% rentelasten afdekken. Klant heeft 100% afgedekt, alleen compensatie over 40% van de *Notional*
- Niet bij rentecap

Herstelkader stap 4: vergoeding voor verhogingen renteopslagen

- Voor alle MKB-klienten
- Ongedaanmaking + vergoeding alle opslagverhogingen
tenzij heel concreet en specifiek overeengekomen
- Echter, alleen voor gedeelte waarover geen
coulancevergoeding (stap 3)
- Niet voor Rentecollar en Rentecap

Overige aspecten herstelkader

- Cumulatieve vergoeding volgens stappen
- Eerdere herstructurering wordt meegenomen bij compensatie
- Eerdere financiële tegemoetkomingen in mindering
- Kwijting voor o.a. gevolgschade
- Bij actieve herbeoordeling, d.w.z. bij looptijd vanaf 1 april 2011 en 1 april 2014, geen beroep op verjaring/schending klachtplicht

Toepassing bij eerder gesloten vaststellings- overeenkomsten of bindende uitspraken

Eerder gesloten overeenkomsten en bindende uitspraken blijven ongemoeid, maar herstelkader wordt wel aangeboden:

- Indien vergoeding herstelkader $>$ uitspraak: klant ontvangt meerdere
- Indien vergoeding herstelkader $<$ uitspraak, geen gevolgen
- Forfaitaire vergoeding voor gemaakte juridische kosten vóór 1 maart 2016, maximaal 10K

Uitvoering herstelkader

Lopend rentederivaat tussen 1 april 2011 en 1 april 2014:

- Klant benadert klanten actief
- Bank concretiseert vergoedingen
- Klant kan binnen door bank vastgestelde termijn al dan niet aanvaarden

Opt-in situatie

- Actieve aanmelding binnen zes maanden!

Wanneer niet opteren voor herstelkader?

- Reële kans op een veel hogere vergoeding dan de vergoeding volgens het herstelkader.
- Verplichte afdekking? Coulanacevergoeding? Opslagen?
- Zie juridisch beoordelingskader:
 - Kans beroep op dwaling succesvol?
 - Kans beroep op schending zorgplicht succesvol?
 - Verjaring/klachtplicht

Wanneer niet opteren voor herstelkader?

Afhankelijk van vele factoren, zoals:

- Wie nam initiatief, hoe is de feitelijke voorlichting geweest?
- Verplichte afdekking? (geen coulancevergoeding, tenzij)
- Type rentederivaat? (exotisch?)
- Deskundigheid klant, bijstand adviseurs
- Wat is de hoogte van de schade die is ontstaan?
- Is er gevolgschade (bijvoorbeeld reorganisatiekosten)
- Is er mogelijk sprake van verjaring of niet op tijd klagen?

Wat is nodig voor beoordeling keuze procedure/herstelkader?

- Oorspronkelijke kredietdocumentatie
- Alle verdere kredietdocumentatie en door bank verstrekte informatie
- Alle communicatie met de bank
- Feitelijke gegevens zoals: wie nam het initiatief? Onder welke omstandigheden is het derivaat afgesloten?
- Wanneer ontdekte de klant de negatieve kanten van de renteswap en heeft hij daarover geklaagd?

Samenvatting

- Veel problemen met renteswaps
- Aanpak: onderhandelen, juridische procedure, geschillencommissie of herstelkader
- Uitkomst van juridische procedures afhankelijk van feitelijke omstandigheden. Bij succes veel hogere vergoeding dan bij herstelkader
- Beoordeling nodig welke weg beste is voor klant
- Letten op:
 - aanmeldingstermijn bij *opt-in* situaties
 - verjarings- en klachttermijnen

Vragen?

Klaartje Beerlage

06-12 06 04 92

k.beerlage@rww.nl

